

BARNEOMBUDET

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep

0030 OSLO

Deres ref:	Vår ref:	Saksbeh:	Arkivkode:	Dato:
	11/01420-2	Tone Viljugrein	008;O;H	11.1.2012

Høring - NOU 2011:9 Økt selvbestemmelse og rettssikkerhet i psykisk helsevern

Vi viser til deres høringsbrev av 25.08. 2011, som gjelder NOU 2011: 9 Økt Selvbestemmelse i rettssikkerhet i psykisk helsevern.

Barneombudet mener det er svært beklagelig at Paulsrud-utvalget, som står bak NOU 2011:9 om økt selvbestemmelse og rettssikkerhet i psykisk helsevern, ikke har sett på bruken av tvang i psykisk helsevern for barn og unge.

Barneombudet skal i henhold til lov og instruks arbeide for at barns behov, rettigheter og interesser blir tatt tilbørlig hensyn til på alle samfunnsområder. Det å avgi høringsuttalelser er en viktig del av Barneombudets arbeid. Ombudet skal særlig følge med i at lovgivning til vern om barns interesser blir fulgt og at norsk rett samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barnets rettigheter. Ombudet skal av eget tiltak, eller som høringsinstans, ivareta barns interesser i sammenheng med planlegging og utredning på alle områder, samt foreslå tiltak som kan styrke barns rettssikkerhet.

Den del av høringen som omhandler voksne faller utenfor Barneombudets mandat, og vil ikke bli omtalt. I denne sammenhengen vil dette si bortimot hele NOU 2011:9. Barneombudet er innforstått med at forslagene i NOU 2011: 9 vil inkludere aldersgruppen 16-18 år, i og med at den helserettslige myndighetsalderen er 16 år. Vi synes likevel det blir vanskelig å kommentere de enkelte forslagene når utredningen ikke har et barneperspektiv, og heller ikke ser på bruken av tvang overfor barn i psykisk helsevern generelt. Barneombudet synes det er meget beklagelig at Paulsrud-utvalget har avgrenset seg fra dette, noe vi har påpekt i et brev til Helsedirektoratet, med kopi til Helse- og omsorgsdepartementet, sendt. 4.2.2011.

De etiske, faglige og juridiske siden ved bruken av tvang overfor barn og unge i denne tjenesten bør også vurderes. I NOU 2011:9 begrunnes avgrensingen med at utvalget ikke hadde særskilt kompetanse på barn og unge, og at de derfor ikke i særlig grad har gått inn i problemstillinger knyttet til denne gruppen. Fordi 16- 17 åringer regnes som voksne i helserettslig forstand, mener Barneombudet at utvalget likevel burde drøftet særlige hensyn å ta overfor denne gruppen.

I følge IS-1/2011 skulle Helsedirektoratet gå gjennom psykisk helsevern for barn og unge. Barneombudet anmodet direktoratet i den sammenheng om at bruken av tvang ble en sentral del av dette arbeidet. Hvis Helse- og omsorgsdepartementet er kjent med resultatet av direktoratets gjennomgang av psykisk helsevern for barn og unge, ber vi om å bli orientert om denne.

Som Barneombudet skrev i vårt tidligere nevnte brev til Helsedirektoratet, foreligger det ikke mye forskning på hvordan barn og unge i psykisk helsevern opplever å bli utsatt for tvang. Paulsrud-utvalget støtter seg også til en rapport fra Regionscenteret for barn og unge fra 2010¹, når de på side 89 i NOU'en, skriver.

«Samlet sett viser rapporten et stort behov for bedre rapportering, kunnskap om ungdommenes opplevelser av tvangsinnleggelse og tvangsmidler, samt forskning og fagutvikling om virkninger, årsaker og alternativer til tvangsmidler. Det er særlig viktig å finne andre virkemidler ved alvorlige spiseforstyrrelser og selvskadende atferd.»

Å utsette noen for tvang er et svært alvorlig inngrep, både i den personlige integriteten og retten til selvbestemmelse. Å utsette et barn for tvang er enda mer alvorlig enn å utsette voksne for dette. Barn er mer sårbare, og har behov for tilrettelagt omsorg og spesielle vernetiltak, noe som også er utgangspunktet for at vi har en egen barnekonvensjon. Barneombudet mener derfor det er både bekymringsfullt og urovekkende at vi har så store mangler i vår kunnskap om bruken av tvang i psykisk helsevern for barn og unge. Vi har for eksempel, i følge NOU 2011: 9, ingen oversikt over skader hos pasientene.

Det er et alvorlig rettssikkerhetsproblem at det forekommer så mye bruk av tvang uten at det juridiske rammeverket er godt nok på plass. Barneombudet er for eksempel kjent med at det praktiseres såkalt «arenafleksible tiltak» i psykisk helsevern for barn og unge. Det vil si at det skal gjennomføres tiltak så nær som mulig barnets hjem, med færrest mulig inngrep i hverdagen. Dette reiser imidlertid en rekke spørsmål knyttet til bruk av tvang og ivaretagelse av barns rettssikkerhet. Lov om psykisk helsevern gir kontrollkommissjonen en viktig kontrollfunksjon når det gjelder tvangsinnleggelse og bruk av tvang under opphold på institusjon. Det ligger imidlertid utenfor kommisjonens mandat direkte å overvåke tvangsbruk i hjemmet. Bruk av tvang på institusjon er regulert i loven om psykisk helsevern, mens hjemmelsgrunnlaget for tvangsbruk overfor barn utenfor institusjonen er langt mer uklart, og i stor grad basert på foreldrenes samtykke.

I NOU 2011: 9 skisseres relevante problemstillinger det ville være nyttig å se nærmere på når det gjelder barn og unge i psykisk helsevern:

- Forholdet mellom foreldresamtykke og tvang overfor barn og unge under 16 år.
- Spørsmål knyttet til rettssikkerhet ved poliklinisk behandling.
- Krav til døgnenheter som behandler unge mellom 12 og 16 år mot deres vilje.
- Styrking av rettssikkerheten ved anvendelse av bestemmelser i barnevernloven som gir hjemmel for tvang rettet inn mot regulering av atferd.

Noen av disse problemstillingene er forbeholdt gruppen barn under 16 år, mens flere gjelder hele aldersgruppen opp til 18. I tillegg mener Barneombudet at departementet bør se nærmere på bruken av tvang ved arenafleksible tiltak, og innhente oversikt over skader etter tvangsmiddelbruk.

¹ Furre, A., Heyerdahl, S. (2010). *Bruk av tvang i ungdomspsykiatriske akuttavdelinger*. Rapport, Regionsenter for barn og unges psykiske helse, Øst og Sør.

I NOU 2011: 9 står det også at ungdommer sjelden klager på bruk av tvangsmidler til kontrollkommissjonen, og at tvangsmiddelprotokollene sjelden drøftes i institusjonens møter med kontrollkommissjonen. I følge ansatte trekker mange unge klagen når de får høre at de kan få egen advokat og at de forventes å stille opp i møter med kontrollkommissjonen, fordi dette virker skremmende, heter det i NOUen. Barneombudet mener man bør se nærmere på rutiner og praksis når det å få advokat og møte kontrollkommissjonen oppleves som skremmende. Hvordan presenteres dette for ungdommene, og hvilken støtte gir institusjonen?

Avslutningsvis vil Barneombudet presisere at Helse- og omsorgsdepartementet må innhente mer kunnskap om barn og tvang i psykisk helsevern for barn og unge opp til 18 år. I dette høringssvaret har vi gjort rede for flere problemstillinger vi mener er relevante. Vi understreker at det er svært viktig å innhente erfaringer fra barna selv, jf barnekonvensjonens artikkel 12, hvor det heter at barn har rett til uttale seg i alle saker som vedrører dem.

Barneombudet mener at de etiske, faglige og juridiske sidene ved bruk av tvang overfor barn må vurderes, på linje med de vurderingene som er gjort når det gjelder voksne i psykisk helsevern i NOU 2011:9.

Vennlig hilsen

Reidar Hjermann
barneombud

Tone Viljugrein
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk, og har derfor ingen underskrift.

Kopi:
Helsedirektoratet